

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Novæ Observationes Et Additiones Ad A. R. P. D. Bartholomæi Gavanti Congreg. Cleric. Regul. S. Pauli ac Sac. Rit. Congregat. Consultoris Commentaria In Rubricas Missalis Et Breviarii Romani

Adjectis Summorum Pontificum & Sac. Rit. Congreg. Decretis usque ad
præsens emanatis

Complectens omnia Gavanti Commentaria in Rubricas Breviarii - Cum
Indicibus Decretorum, Rerum atque Verborum notabilium

Merati, Gaetano Maria

Augustæ Vindellicorum, 1740

VD18 10783695-002

De Horis Tertia, Sexta, Nona. IV.

urn:nbn:de:hbz:466:1-39775

Novæ Observationes, & Additiones ad Gavanti

Cap. IV. De Horis, Tertia, Sexta & Nona.

I. Gavant. pag. 43. col. 2. n. 1. -- *Ha tres Hora insigniores erant in rebus humanis, & sollemniores in Orationibus Divinis &c.*) Veteres, maximè Judæi, Romani, & Itali, ut Historiæ, & Mathematicorum libri testantur, artificialem diem, hoc est, totum illud spatium temporis, quod ab ortu solis ad occasum intercipitur, & noctem, sive tempus illud, quod solis inter occasum, & ortum labitur, in horas, sive partes duodecim æquales partiebantur, modò quidem breviores, modò verò prolixiores, juxta brevitatem, aut prolixitatem noctis, aut diei, nam ætate, qua breviores sunt noctes, horæ diurnæ prolixissimæ, nocturnæ verò brevissimæ erant, & è converso hyemis tempore; unde horas illas vocabant inæquales, non quòd inter se non essent æquales, sed quòd duodecim horæ diurnæ respectu aliarum duodecim nocturnarum, excepto æquinoctio, essent inæquales. Hanc consuetudinem dividendi hoc modo horas diurnas, ac nocturnas per sæcula duodecim viguisse in Ecclesia, scribit Paulus le Fort, Monachus Cisterciensis, in eo Libello, quem *de antiquis, & modernis horis* exaravit, cap. 2. §. 3. & Julianus Parisius *de prima vivendi ratione Cisterciensium* part. 3. cap. 1. §. 1. tradit, horis inæqualibus usos fuisse Cistercienses usque ad annum 1429.

Rursus apud Antiquos pro Oratione diurna in quatuor partes æquales dies dispartitus fuit, quarum unaquæque tribus constabat horis ex prædictis duodecim diurnis, & ab ultima sui hora inclusa, Oratio, quæ fiebat, sumpsit denominationem; ita ut prima Orationis pars, quæ in tertia diei hora finiebatur, *Tertia* diceretur: secunda pars, quæ in sexta, *Sexta*: tertia, quæ in nona, *Nona*: quarta, & postrema, quæ in vespere, & duodecima, *Vespera*, seu duodecima

appellaretur. Hinc est, quòd horæ Canonice diurnæ, quæ usque modo in Officio Divino recitantur, eodem modo omnes, & univocè à prædictis quatuor diei horis adhuc denominantur, scilicet *Tertia* à tertia, & sic de singulis. Ex prædictis tamen quatuor diei partibus duæ postmodum particulae fuerunt separatae, prima scilicet, & ultima diei hora; pro Prima hora Canonica, quæ statim ab ortu solis; & pro Completorio, quæ in hora duodecima, seu in solis occasu, celebrantur, de quibus apud Antiquiores mentio non habetur, cum neutra harum Canoniarum ab initio esset cognita, ut de Prima jam ostendimus, & de Completorio probabimus infra.

Si autem quæretur, in quam parte illius spatii, seu trium horarum, quod dicitur tertia, sit recitanda hora Canonica, quæ *Tertia* pariter denominatur, in principio, an in fine, cum satis longius sit dictum spatium horæ diei, quam recitationis unius horæ Canonice? respondendum est cum Marcello Francolino *Tract. de tempore horarum Canoniarum* cap. 10. num. 9. quòd in quacunque parte horæ recitetur, dummodo tota Oratio intra spatium illud compleatur, rectè, & suo tempore recitata censetur, sed si fieri possit, ut, cum finitur hora diei, finiatur etiam simul tota recitatio horæ Canonice illi correspondentis, tunc rectissimè facta recitatio, quantum ad temporis circumstantiam pertinet, dici debet: excepta tamen prima hora Canonica, quæ statim post Ortum Solis incipi deberet.

II. Gavant. cod. n. 1. -- *Tum Danielis, qui ter orabat in die, tum Apostolorum &c.*) Prædictas Horas diei Tertiam, Sextam, & Nonam notissimas fuisse etiam Apostolorum tempore ad preces fundendas, optimè docet Gavantus, nam hora tertia Apostoli orantes

acce-

acceperunt Spiritum Sanctum, ut S. Petrus testatus est *Act. 2. v. 16.* dicens: *Cum sit hora diei tertia.* Rursus *Act. 10. v. 9.* legitur, quod ascendit Petrus in superiora, ut oraret circa horam sextam. Demique *Act. 7. v. 1.* habetur: *Petrus autem, & Johannes ascendebant in Templum ad horam Orationis Nonam.* Hinc Tertullianus à Gavanto citatus antedictas horas Canonicas Apostolicas appellat, tanquam ab eorum disciplina profectas; ad exemplum Danielis, in cujus *Capitis 6. Comentario* ait Divus Hieronymus: *Tria autem sunt tempora, quibus Deo flectenda sunt genua, Tertiam horam, Sextam, & Nonam Ecclesiastica Traditio intelligit; & Amalarius Fortunatus lib. 4. de Ecclesiastic. Offic. cap. 3. ait: Tres hora diei nobis initiata sunt ad orandum Deum à Daniele Propheta.* S. Cyprianus vero in *serm. de Oratione Dominica* prope finem docet: *Ho à tertià orandum esse, ut Spiritum Sanctum, qui horà illa descenderat, veneremur, sexta, quod Christus Cruce affixus fuit, nona verò, quia ad nonam peccata nostra sanguine suo abluit, & ut redimere, & vivificare nos pisset, victoriam suam tunc passione perfecit.*

Cassianus *lib. 2.* refert, Orientis Monachos tres horas istas dum opus facerent, recitasse, atque Dominicis tantùm diebus ad eas decantandas convenisse; & Gregorius Turonensis *lib. 10. Historia* testatur, Injurio-

suum Episcopum XV. Turonensis Ecclesiæ præscripsisse, ut ibidem Tertia, & Sexta recitarentur, unde suspicandi locus datur, ut optimè advertit Grancolas *lib. supracit. cap. 7.* ante ejus tempora privatim tantùm, atque ex Fidelium pietate, nulla lege jubente recitatas fuisse. Et in vita S. Casarii Arelensis legitur, eum statuisse, ut imposterum Clerici Tertiam, Sextam, & Nonam publicè decantarent, quo pœnitentes, & Laici illis adesse possint; atque in Regula sua singulis horis istis sex Psalmos tribuit. Ita pariter S. Aurelianus sex Psalmos pro qualibet hora recitandos disposuit, S. verò Benedictus tres duntaxat cum Lectione, *v. Kyrie &c.* Mos verò Romanæ Ecclesiæ est distribuere pro Horis istis Psalmum 118. *Beati immaculati &c.* in undecim partes; quarum duæ pro Prima, & reliquæ sunt pro aliis horis, qui Ritus in nulla Monastica Regula invenitur. S. Benedictus Ananiensis tamen hunc Romanum morem, ut innuimus suprà, servabat, ut in ejus vita legitur. Varios Monachorum mores circa Lectiones, Preces, & alia in his horis recitandas tradit Grancolas *loc. cit.* nec non Cardinalis Bona.

Ceterùm in quibusdam Ecclesiis diebus Festis Tertia canitur Sollemniter, ante Missam Conventualem, de qua Sollemnitate agunt Caremonialia, & Consuetudines particularium Ecclesiarum.

De Vesperis, XVII.

RUBRICA.

- 1 **A**D Vesperas: Pater noster, Ave Maria, Deus in adjutorium, &c. Deinde dicuntur quinque Psalmi cum quinque Antiphonis, ut in Proprio aut Communi Sanctorum signantur. In Dominicis autem & Feriis, Antiphona & Psalmi semper dicuntur ut in Psalterio (ubi etiam tempore Paschali Psalmi dicuntur sub una Antiphona, Alleluja,) nisi alie proprie Antiphona vel Psalmi (ut in Dominicis Adventus, & triduo ante Pascha) assignentur.
- 2 Post Psalmos & Antiphonas dicitur Capitulum, Hymnus, Versus, Antiphona ad Magnificat cum eodem Cantico, & Oratio; omnia de Tempore, vel de Sancto, pro qualitate Officii.

R 2

3 Pre-

3 *Preces quando dicenda sunt, dicuntur ante Orationem: Commemorationes vero de Cruce, sancta Maria, Apostolis, Patrono, & Pace post Orationem, ut in propriis Rubricis habetur. Terminatur autem Officium Vesperarum, ut in aliis Horis.*

Novæ Observaciones & Additiones ad Gavanti

Cap. V. De Vesperis.

I. Gavant. pag. 44. col. 1. n. 1. -- *Vespera à s̄dere &c.*) De Vespertino Officio plura hic inquit Gavantus, præsertim quo nomine apud Auctores antiquos appellaretur, deinde quam hora celebraretur, & denique quæ Preces in Vespertino Officio ab Antiquioribus funderentur. Præcipuum autem, ac celeberrimum hujus Officii nomen, quod etiam nunc ubique retinet, fuit, *Vespera*, ita dictum, ut optimè etiam advertit Gavantus cum Ilidoro à s̄dere, quod *Vesper* vocatur, & *decidente sole exoritur*, eò quòd tunc temporis celebraretur: hoc vocabulo, & nomine nihil frequentius apud Auctores, ita, ut supervacaneum omnino sit, eorum testimonia referre. Hoc Officium à S. Basilio in *Regulâ s̄fusius disputatis cap. 27.* vocatur *Eucharistia*, seu gratiarum actio, eò quòd ad referendas pro beneficiis à Deo per diem acceptis gratias præsertim institutum fit; à S. Gregorio Nysseno autem in vita S. Macrinæ vocatur *Lucernalis gratiarum Actio*, quo nomine etiam appellatur à laudato S. Basilio in *lib. de spiritu Sancto cap. 29.*

II. Gavant. eod. n. 1. -- *Lucernarium dicebatur, & Lucernalis hora &c.*) Alii Vesperarum Officium, quod semper in Ecclesia habitum fuit, tanquam omnium diei horarum maximè sollemne, & respondens Sacrificio Vespertino, quod ab Hebræis offerebatur, alii, inquam, hoc Officium *Lucernarum* appellarunt, alii *Officium lucernarum*, alii *Lucernalem horam*, quia valde serò recitabatur, & cerei, necnon lampades ad hoc Officium accendebantur. Socrates *lib. 2. cap. 25.* *Lucernæ accensionem* illud vocat ob eandem ra-

tionem, nempe ob cereos, & lampades, quæ accendebantur; quinimò preces nonnullæ fiebant in actuali lampadum accensione, ut colligitur ex Officio Mozarabico, in quo Vesperæ incipiunt ab Oratione, quæ recitatur, dum lampades accenduntur, diciturque *Lumen offerre*. Recitatur autem *Kyrie, Christe, Kyrie, Pater noster*, deinde in *N. D. J. C. lumen cum pace Amen, hoc est lumen oblatum, &c. Deo gratias*. Eadem ista Oratio dum lumina ad Officium Vespertinum accenduntur, faciendâ legitur in quodam Hymno Prudentii male inscripto *ad incensum Cerei Paschalis*, nullo enim modo pro Cereo Paschali, sed pro Vespertino Officio deservit, cum silice percussa, ignis excitabatur ad Cereos accendendos, idque quotidie Vesperis fieri solebat. De his omnibus fusè, ac doctè disserit Menardus in notis ad Regulam S. Benedicti *cap. 24. §. 2.* ubi refert preces, quæ à Monachis recitabantur, in luminum accensione. Neque tamen confundenda est *Vespera* cum *Lucernario*, seu cum precibus, quæ ad accendendas lucernas in Ecclesia dicebantur ante Vesperas, quas etiam *Lucernarium* appellarunt, utrumque enim distinguitur, licet eodem nomine vocaretur, ut probat idem Menardus, & patet ex Regula, quæ sub nomine S. Augustini, inter ejus opera vulgata, est in appendice.

III. Gavant. eod. n. 1. -- *Ultima diei hora recitabatur &c.*) Ex dictis satis liquet, quam hora pertolveretur Vesperarum Officium, nempe accensis lucernis, qua forte & causa à quamplurimis antiquis Auctoribus, quos congerit Cardinalis Bona *de Divina Psal*